

P r i k a z i i o s v r t i

OBRANA DOKTORSKE DIZERTACIJE

Lic. theol. Jure Perišić, doktorand na poslijediplomskom sveučilišnom studiju Kršćanstvo i suvremena kultura Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Splitu, obranio je u utorak 27. rujna 2016. doktorski rad s temom *Odnos Crkve prema svijetu. Interpretacija i aktualizacija temeljnih načela Drugog vatikanskog sabora o odnosu Crkve prema svijetu u djelima Željka Mardešića i Bone Zvonimira Šagija*, koji je napisao pod mentorstvom dr. sc. Nediljka Ante Ančića. Time je stekao akademski stupanj doktora znanosti na humanističkom području, iz polja teologije. Rad je branio pred ispitnim povjerenstvom u sastavu: dr. sc. Anđelko Domazet, izv. prof., predsjednik, dr. sc. Nediljko Ante Ančić, red. prof. u miru, mentor i član, te dr. sc. Josip Mužić, red. prof., član.

Glavna tema doktorske disertacije je odnos Crkve prema svijetu, koju je Perišić obradio predstavljanjem saborskog dokumenta *Gaudium et spes* kao normativnog izvora za proučavanje odnosa Crkve prema svjetovnim stvarnostima te analizom misli i usporedbom stajališta dvojice autora koji su se tim pitanjima bavili u svojem istraživačkom, znanstvenom i društvenom radu – sociologa kršćanskog nadahnuća Željka Mardešića i katoličkoga “saborskog” teologa Bone Zvonimira Šagija. Rad je strukturiran u četiri poglavlja u kojima se naznačenoj temi prilazi počevši s društveno-teološkom analizom događaja Drugoga vatikanskog sabora, posebno njegovog dokumenta *Gaudium et spes*, nastavlja iščitavanjem dosega dvojice autora u njihovu shvaćanju i recepciji nekih osnovnih saborskih načela i njihovih oživotvorenja na hrvatskom području te zaključuje usporedbom njihove misli i teološkim vrjednovanjem njihova opusa. Perišić je predstavio aktualnost dvojice autora vrjednujući njihova stajališta na temelju sedam ključnih tema koje postavlja *Gaudium et spes*: dijalog, čitanje znakova vremena, autonomija vremenitih stvarnosti, solidarnost i zauzimanje za zajedničko dobro, preferencijalna opcija za siromašne, sudjelovanje u političkom životu kroz služenje, pitanje ostvarivanja pravde i mira.

U prvom poglavlju donosi prikaz Sabora i okolnosti njegova početka koji će označiti temeljni zaokret u shvaćanju Crkve u 20. st.: od sazivača Sabora Ivana XXIII., i njegovih programatskih smjernica i načela o posadašnji Crkve, uvođenja narodnog jezika u liturgiju i shvaćanje liturgije kao zajedničkog čina, do doprinosa Pavla VI. koji je ubrzao rad Sabora, omogućio prisustvovanje laicima, intervenirao kod pitanja oko kojih se oci nisu mogli složiti te naznačio glavne ciljeve Sabora: novu ekleziologiju, unutarnju obnovu Crkve, ekumenizam i dijalog sa suvremenim svijetom. Osim samog događaja Sabora, novog gledanja na Crkvu te izlaska iz njezinog konstantinovsko-tridentskog razdoblja, Perišić kao važnu činjenicu predstavlja nastanak konstitucije *Gaudium et spes*, čija povijest započinje intervencijom kardinala Suenensa o raspodjeli čitavog nacrtu o Crkvi na Crkvu *ad intra* i *ad extra*. Porast razine zajedničarske svijesti saborskih otaca rezultirao je odricanjem od trijumfalizma, klerikalizma, juridizma i apologetičnosti te je u središte došla Crkva kao znak Kristove prisutnosti u svijetu, kao narod Božji. O tom ekleziološkom zaokretu i promatranju Crkve više kao otajstva, duhovne stvarnosti, kao Božjeg spasenjskog djela preko kojeg Bog spašava svoj narod i temeljne sakramentalnosti svjedoče prva dva poglavlja konstitucije *Lumen gentium*. Crkva više nije bitno promatrana u hijerarhijskoj strukturi, nego u njenom zajedništvu s Isusom Kristom, a naglasak je na povijesnoj ukorijenjenosti, napuštanju apstrakcije, suodgovornosti svakog kršćanina, ekumenskome duhu i univerzalizmu. Na tom tragu Perišić drži znakovitim što se pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* u svoja dva dijela, dogmatskom, gdje progovara o čovjeku kao slici Božjoj i zalaganju za zajedničko dobro, te pastoralnom, gdje progovara o gorućim problemima svijeta: ekonomskim, političkim, pitanjima rata i mira, prvi put obraća ne samo kršćanima nego čitavom svijetu.

U drugom poglavlju autor analizira Mardešićevu interpretaciju saborskih smjernica u njegovu temeljnom viđenju odnosa kršćanstva spram svijeta, uzimajući kao polazište modernitet kao datost koja karakterizira svijet i koja određuje razvoj Crkve spram nje. Modernitet je u svojim pojavnostima (konzumerizam i kreiranje duha potrošnje, korištenje masovnih medija, rađanje novih oblika predrasuda i nasilja uz promicanje tolerancije, racionalizacija i postmoderna) doveo do odvajanja religije od društva i raskida njihova postojećeg konstantinovskog savezništva. Modernitetu Mardešić pritom ne prilazi ideološki, nego ukazuje na njegove negativnosti ukoliko svjetovnost proglašava religijom i dovodi do radikalizacije tog odnosa, dok pozitivnim drži što je modernitet Crkvu osvijestio

za njezine unutarnje negativnosti, poput želje za moći i šutnje pred društvenim nepravdama. U odnosu na oznake same religije unutar moderniteta Mardešić detektira mjesta njezina iskrivljenja zbog različitih ideologizacija, ponajprije političkih i konzumerističkih. Najvećim Mardešićevim doprinosom teološkome mišljenju Perišić drži njegovo proučavanje pučke religije, za koju je uočio da izrasta iz sukoba unutar Crkve i želje da se sekularizirani svijet vrati Crkvi. Odgovor kršćanstva u novim prilikama po Mardešiću je uvijek Sabor sa svojim načelima Crkve kao *communio* i njezine preferencijalne opcije za siromašne. Pri prikazu oživotvorenja Sabora u Hrvatskoj Mardešić osobit naglasak stavlja na ekumenizam te ukazuje na njegove slijepe točke koje se ponajprije vide na nedovoljnoj svijesti o crkvenosti kod samih laika i njihovu aktivnijem uključivanju u župnu zajednicu; potom naglašava i tranzicijski proces koji nosi breme nasljeđa i mentaliteta komunizma, a očituje se u nepostojanju etike rada, pojavama ratnog profiterstva i izostanku proročke kritike Crkve.

U trećem poglavlju autor predstavlja Bonu Zvonimira Šagija, izdvajajući određene dijelove njegove teološke misli i naznačujući njezin odjek u hrvatskoj javnosti budući da je riječ ponajprije o teologu "kolumnistu", a ne o sustavnom teološkom piscu. Istaknuo je dvoznačnost te recepcije koja je, slično Mardešićevu slučaju, od strane kapitalističkih vjerničkih krugova počesto bila percipirana i omalovažavana u svojoj proročkoj kritici društvenih nepravdi kao zaostali plod komunističke ideologije. Temeljni stav i polazište ovoga autora je Sabor, čiju bit vidi u pastoralnoj usmjerenosti više nego u dogmatskim definicijama budući, da je nakana Sabora bila tadašnju vjeru Crkve približiti suvremenom svijetu. Kao ustanova i zajednica koja svoje poslanje iskazuje kroz brigu o spasu drugih, Crkva uključuje suodgovornost na razini suodlučivanja u Crkvi jer je to mjesto u kojem su svi suodgovorni. Šagi uočava da, s obzirom na hrvatske prilike, referirajući se i na institucionalni vid Crkve i redovništva – tu više vladaju fundamentalizam, birokratizacija, nezainteresiranost kao posljedica masovnog pastorala i bavljenje politikom u odnosu na ono vjersko, gdje dolazi do slabljenja svjedočenja, kateheze, vjeronauka i proročkog zova Crkve, koja mora biti etički korektiv i savjest za one koji ne mogu doći do riječi. Autor stoga razvija saborsku ideju Crkve kao *communio*, koja sadrži zajedničarski i dinamički vid Crkve kao putujućeg naroda Božjeg koji ide prema svojem eshatološkom dovršenju. U tome važnu ulogu ima oslobođenje potencijala laikata, koji je u hrvatskim prilikama još uvijek na razini potrošača kleričkih usluga, unatoč uvedenom sudje-

lovanju laika u liturgiji. Socijalni nauk Crkve, u Šagijevoj perspektivi, mora postati praksa sa svojim temeljnim načelima prvenstva i dostojanstva osobe, solidarnosti, supsidijarnosti i komunitarnosti. Analizirajući postmoderni svijet, nakon sloma realsocijalizma, Šagi uočava da ga karakterizira stil bez stila, u kojem dolazi do umrežavanja svih i nevažnosti svih, odbacivanje tradicije, individualizam i relativizam, marketing i utilitarizam i konačno mentalitet ateizma, dok se vjera smješta u subjektivnost. U Hrvatskoj se to reflektira u postkomunističkom duhu, potrošačkom mentalitetu u kojem nema srama zbog bezrazložnog bogaćenja, odsutnosti vlasničkog etosa, osiromašenom radništvu i krizom etike koja se svodi na unutarnje područje, dok se društveni moral zabacuje. Odgovor kršćanstva Šagi vidi u zalaganju za zajedničko dobro, solidarnost i supsidijarnost, stavljanjem u prvi plan čovjeka siromaha, u dijalogu i služenju politikom na etičan i stručan način umjesto ideologiziranja i mitologizacije vjerskim simbolima.

U četvrtom poglavlju Perišić je usporedio dvojicu autora utvrdivši da se radi o osobama koje dijele blisku idejnu razinu – čak isti rječnik – izraslu na Saboru kao temeljnom polazištu, s različitim metodološkim pristupom. Razilaženja je otkrio u manjim točkama, poput odnosa prema teologiji oslobođenja koju Mardešić odbacuje dok je Šagi koristi u svojim crkveno-društvenim analizama. Obojica naglašavaju potrebu brige Crkve za siromahe i Crkvu kao mjesto suodgovornosti. Mardešić inzistira na demokratizaciji Crkve i u ekumenizmu vidi najvažniji plod Drugoga vatikanskog sabora. Obojica naglašavaju važnost novog mentaliteta u Crkvi, onog saborskog, odbacivanje bogatstva i udobnosti, preuzimanje odgovornosti i suodgovornost svih.

Perišić zaključuje da je doprinos dvojice autora to što su Crkvi posvijestili temeljne probleme proizišle iz tranzicije, onda i danas. Obojica su unaprijed govorili o problemima kapitalističkog društva i upućivali kritiku kako Drugi vatikanski sabor u hrvatskim prilikama nije zaživio, ostajući na razini deklarativnih načela, bez istinske promjene odozdo. Naglasio je da su svojim djelovanjem dali trajan poticaj na svjedočko i argumentirano kršćanstvo koje se treba nadahnjivati saborskim smjernicama, uz opasku da njihovi modeli kršćanstva u hrvatskoj katoličkoj javnosti do danas nisu prepoznati kao vrijedni.

Na uspješnoj obrani kandidatu su na kraju čestitali članovi Ispitnog povjerenstva i nazočni članovi obitelji i gosti. Ovom obranom obranjen je treći doktorski rad na KBF-u u Splitu, prvi koji je obranio laik.

Jure Perišić rođen je 12. studenog 1983. u Splitu, gdje je 1998. završio osnovnoškolsko obrazovanje. Godine 2002. završio je Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju u Zagrebu na Šalati te je upisao KBF u Zagrebu, koji je nastavio na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, gdje je diplomu iz teologije stekao 2009., diplomirajući s temom *Uskrsnuće u Ivanovoj teološkoj perspektivi*. Na istom je Fakultetu 2010. upisao poslijediplomski doktorski studij Kršćanstvo i suvremena kultura, na kojem je 2013. postigao licencijat s temom *Odnos Crkve i svijeta u misli Željka Mardešića*. U sklopu Katehetskog ureda Splitsko-makarske nadbiskupije zaposlen je kao vjeroučitelj od 2009., a trenutno radi u tri privatne srednje škole u Splitu: *M. A. de Dominis*, *Wallner* i *FANE*. Oženjen je i otac dvoje djece.

Ana Peroš